

Ruuminõudeid on karakteriseeritud detailselt ja lausa konkreetsete ruumiobjektide kaupa (õu, aken, saun, risttee, veekogud jpm). Samasuguse detailsusega on vaadeldud atribuute ja loitsude semantilist külge.

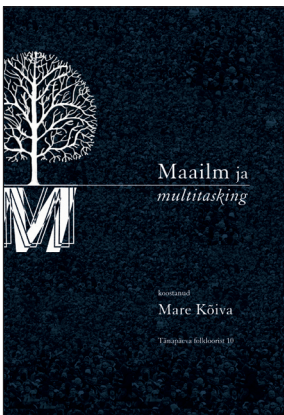
Viimane peatükk on pühendatud loitsude verbaalsele küljele ja loitsude osale udmurdi folklooris, misjuures lähemat käsitlemist leiavad näiteks värvisümboolika etnilised väljendused loitsudes.

Monograafia esitab ka udmurdi ainestiku kogumise, avaldamise ja selle kohta kirjutatud käsitluste ülevaate, mis on lugejale kahtlemata eriti väärtuslik. Rahvusvahelisest taustast on hõlmavam venekeelsete uurimissuundade ja uurijate osa, ehkki sealtki puuduvad mitmed märgilised raamatud, kuid muudes keeltes avaldatud väljaannete ja paralleelide esitamisel hakkab vastu töötama globaalne hajusus, mis isegi internetiajastul välistab erialaste teadustööde leidmise. Siiski pole üldine uurimisbibliograafia ja selle täielikkus suurem mure ega puudus, sest selleks on kindlasti tarvis eriuurimust. Üksikküsimuste huviline leiab ikka representatiivse koguse uurimusi ja enne üleuroopalise või ülemaailmse loitsuuurimuste bibliograafia koostamist ongi see jõukohatu ülesanne.

Raamatu peamine väärtus on ikkagi udmurdi ainestiku kohta teabe väga mitmest aspektist ja diskursusest kättesaadavaks tegemine ning igati põhjaliku analüüsi esitamine.

Mare Kõiva

Maailm, folkloor ja helendavad ekraanid: võimalus lahti- ja taasmõtestamiseks

Maailm ja multitasking. Tänapäeva folkloorist 10. Koostaja ja toimetaja Mare Kõiva. Tartu: EKM Teaduskirjastus. 2014. 258 lk.

Vaadeldav artiklikogumik *Maailm ja multitasking* on teemaatilisel lai. Ilmunud “Tänapäeva folkloori” sarjas ütleb see tegelikult ära tähtsaima, mis antud artikleid seob – need on folkloor ja tänapäev. Folkloristide kirjutatud artiklites tegeldakse kaasaja inimese maailmaga, tema hobide, arvamuste, virtuaalelu, uskumustega. Valdav enamus artiklites kirjeldatud tegevustest toimub rohkemal või vähemal määral virtuaalsetes ruumides.

Raamatu eessõna on Mare Kalda tabavalt pealkirjastanud kui vaate maailma digitaalsele tõelisusele. Seal kirjutatakse lahti ka artiklikogumiku kaks läbivat märksõna, milleks on *multitasking* ja kollektiivsed teadmised (*collective intelligence*). *Multitasking* tähendab tehnilises keeles protsessori suutlikkust teha samal ajal mitut toimingut.

Mõistet inimühiskonda ja internetikeskkonda üle kandes märgib *multitasking* aga “suutlikkust pidevalt jälgida ümbruskonda ja vajadusel muuta vaatluskeset”. Ehk siis see on omane *tänapäevase meediakirjaoskusega* inimestele, kes orienteeruvad hästi erinevates interneti-keskkondades ning omastavad sealolevat infot kiiresti. Nagu ka saatesõna kirjutaja mainib, on “uus kirjaoskus” toonud kasutusse mitmeid uusi mõisteid ja avardanud vanade tähenduspiire. Kogumikus tulevad kõne alla sellised tuntud ja vähemtuntud mõisted nagu osalus- ja sarnastumise kultuur, visuaalsus (aga ka ikoonilisus ja piltlikkus), multimeedialisus, virtuaalrühm ja rühmaruum, rollid (aga ka avatar, profiilipilt, kasutajanimi), veebiretoorika, veeb 2.0, kübertempel, logisissekanne, segunenud reaalsus, laiendatud tegelikkus jne.

Samas, nagu ka juba öeldud, on tegemist teaduslike artiklitega. Kogumik koosneb suures osas Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadurite töödest ning selle on välja andnud Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus. Nii on kogumikul ka teine, teaduslik ja folkloristlik paradigma. Selle raames lahatakse nii uuemaid kui vanemaid folkloristikasse ja teistesse humanitaarteadustesse kuuluvaid mõisteid nagu autostereotüüp, etnopagan, naisterituaal, fraseoloogiline metafoor, *taevakiri*, kujutletav kogukond, kõikjalolev mäng jt. Eri teadusharude uurijatele pakuvad huvi ka uute kultuurinähtuste analüüsi metoodilised alused. Üks osa autoritest käsitleb allikmaterjale folkloristliku žanri kaudu, teised lähenevad materjalile rühma vaatepunktist, kolmandad funktsioonipõhiselt. Üks osa artiklitest on erinevates teaduskogumikes ilmunud ka inglise keeles.

Antud kogumikus on vaatluse all mitmeid uusi ja huvitavaid teemasid. Nii võiks raamat huvi pakkuda ka laiemale lugejaskonnale. Lugejate ees avatakse mitmeid uusi kultuurinähtusi, täpsemalt uusi külgi kultuurinähtustes. Suur osa neist nähtustest endist on tänapäevases kultuuris olijatele tuttavad, kuid humanitaarteadustes on neid vähe analüüsitud. Kogumikus leiduvad artiklid virtuaalrühmade moodustumisest internetifoorumis (Maili Pilt), Facebooki ahelpostituste erijoontest ja kohast sotsio-kultuurilises kontekstis (Piret Voolaid), fraseologismidest reklaamides kui mitmetähenduslikest keeleüksustest (Anneli Baran), rollidest ja rollikäitumisest esoteerikafoorumites (Reet Hiimäe), kahe erineva tänapäevase naisterituaali loomisest (Mare Kõiva), geopeituseharrastuse mängulisest poolest (Mare Kalda), uuspaganlike organisatsioonide veebiretoorikast (Rozália Klára Bakó ja László-Attila Hubbes), etnilistest stereotüüpidest Yurop-animatsioonides ning eestlaste arvamustest (Mare Kõiva ja Liisa Vesik).

Kogumikku sirvides jäi silma veel üks huvitav tõik. Sageli kasutavad folkloristid nn vanema rahvaluule paremaks mõtestamiseks ja arusaadavuse suurendamiseks võtet, et toovad sellele paralleele tänapäevast, seostavad eluga kaasajal. Näiteks üliõpilastele ja õpilastele on nii lihtsam selgitusi jagada. Antud kogumikus, mis kajastabki ju elu kaasajal, toimitakse vastupidiselt – tänapäeva kõrvale tuuakse paralleel minevikust.

Nii seovad mitmed autorid tänapäeva inimeste virtuaalelu kirjeldusi vanemate kultuurinähtustega. Reet Hiimäe nendib tänapäeva esoteerikafoorumite virtuaalhierarhiat analüüsides, et sealsetele “tippudele allumine sarnaneb nii mõneski suhtes vanemast talupojakultuurist tuntud nõia, ravija ehk teadja institutsioonile. Ka vanematest pärimusteadetest võib välja lugeda, et üldjuhul usaldas traditsioonilise rahvaravija juurde pöörduja ravija teadjaautoriteeti kõhklematult” (lk 129). Piret Voolaid seob Facebooki ahelpostitused religioosse taustaga taevakirjadega, salmi- ja sõbraalbumite traditsiooniga, laste õudus- ja naljajuttudega, keerdküsimuste ja naljadega (lk 72). Mare Kõiva

räägib uusreligioosoid naisteliikumisi käsitledes tänapäeva linnainimese võimalusest end tavaelust lahti rebida ja osaleda rituaalides, mis tema isiklikku arengut edendavad, öeldes aga seejuures, et kõik earühmad või kultuurid on ajast aega kasutanud sarnaseid “jutte ja narratiive, et anda tähendus oma keskkonnale ja oma elule. Rituaalid aitavad lisaks eespool nimetatule harmoniseerida isiksust ja vähendada ebakindlust” (lk 158).

On hea mõista, et tänapäeva kultuur, olles täiesti erilaadne, toimides omamoodi, oma reeglite järgi, käitub mitmeski mõttes sarnaselt vanema, ammust aega tuttava kultuuriga, et tänapäeva kultuurinähtustele on võimalik tuua paralleele inimkultuuri minevikust. Intrigeeriv on artikleid lugedes mõelda küsimuse üle: kas see, mida kirjeldatakse seoses interneti ja tänapäeva folklooriga, on ikka omane vaid tänapäeva ühiskonnale või kehtib öeldu ka laiemalt? Virtuaalselt toimiv osaluskultuur loob küll teistlaadse maailma, kus “inimesed pole pelgalt pealtvaatajad”, vaid osalejad. Ometigi on just folkloor, osalemine folklooriloomes ning levikus aastasadu sidunud inimrühmi. Erinevate folkloorivormide puhul räägitakse väljendus- ja laiemalt kultuurivormidest, mis kuuluvad teatud kogukonna liikmete ühiskasutusse. Ka nende loomises, muutmises, ajakohastamises osaletakse nii kollektiivselt kui ka individuaalselt, mõned inimesed aktiivselt, teised passiivsemalt.

Digitalse kirjaoskuse mõtestamine on vältimatu, uute kultuuri- ja folkloorivormide kirjeldamine on vajalik. Kui me praegu avastame virtuaalset maailma, kas siis millalgi tuleb aeg, mil me saame uued mõisted seletatud, vaatenurgad paika pandud? Ning me võtame virtuaalset maailma kui elu loomulikku osa, millele loomuldasa kehtivad oma reeglid ja põhimõtted? Kas millalgi tuleb aeg, kui me vaatame helendavate ekraanide taha ning märkame rohkem põlvkondi ühendavaid jooni kui neid jooni, mis eri põlvkondi lahutavad?

Hetkel aga on see lahti-, ümber- ja taasmõtestamise protsess ise väga paeluv ja huvitav. Selline mõtestamine ei nõua mitte vaid virtuaalse-, vaid ka *vanema talupoja-kultuuri* uuesti ülevaatamist. Kindlasti aga aitab see kõik meid inimeste ja inimkultuuri mõistmisele lähemale. Ka antud artiklikogumik on suur samm sennapoole.

Astrid Tuisk

Arvo Krikmanni juubeli puhul ilmunud väljaanded

Scala naturae: Festschrift in Honour of Arvo Krikmann: for his 75th birthday. Koostajad ja toimetajad Anneli Baran, Liisi Laineste, Piret Voolaid. Tartu: ELM Scholarly Press. 2014. 442 lk.

Akadeemik Arvo Krikmannile pühendatud ingliskeelne teos sisaldab kirjutisi paljudelt tema pikaajalistelt kaasteelistelt nii Euroopast kui ka kaugemalt (Põhja-Ameerikast, Austraaliast), kellele ta on olnud hea kolleeg, eeskuju, juhendaja ja õpetaja.